

JENEY ZOLTÁN

„...a magyar irodalom gazdag a periférián élők történeteiben”

Interjú Sebastian Guggolzcal és Henrik Nilssonnal



JENEY ZOLTÁN (1973) Budapest

A magyar irodalom nemzetközi ismertségét nem csupán a kiemelkedő kortárs szerzők és a nemzetközi irodalmi elismerések alapozzák meg, hanem néhány klasszikusnak mondható alkotó, akiket koronként újra felfedez magának a világ olvasóközönsége. Így lett például legnagyobb irodalmi „exportcikkünk” Márai Sándor életműve, és egyik legismertebb írónk Szabó Magda. Azonban a jól bevált szerzők külföldre jutása sem megy magától, ahhoz is eltökéltségre és hivatástudatra van szükség azon kiadók részéről, akik vállalják kiadásukat. Két ilyen kiadó vezetőjével beszélgetünk: az egyik a német Guggolz Verlag alapítója, Sebastian Guggolz, a másik a svéd Nilsson Förlag vezetője, Henrik Nilsson.

▼ **Mindkettőjük kiadója az alapítójáról kapta a nevét. Ez arra enged következtetni, hogy független kiadónak lenni egyfajta küldetés az önök számára. Hogyan és milyen irodalmi preferenciák mentén alapították meg kiadójukat?**

▼ SEBASTIAN GUGGOLZ: Korábban egy másik kiadónál (Matthes & Seitz Berlin) dolgoztam szerkesztőként, és körülbelül hét év után arra jutottam, hogy otthagynom az állásomat. A harmincas éveim elején jártam, ezért úgy döntöttem, megpróbálok saját kiadót alapítani. Mindent pontosan úgy csináltam, ahogy azt a legjobbnak éreztem, semmi kompromisszumot nem kötöttem, semmi engedményt nem tettem az úgynevezett piacnak. Tudtam, hogy ez az egyetlen esélyem. Összesen két könyvet adok ki egy idényben, azaz négyet egy évben, és csak fordításokat. Mert a fordítókkal végzett munka az, amit szerkesztőként a legjobban szeretek. A 20. század első felének íróira koncentrálok, így a szerzőim mind halottak. Földrajzilag pedig az észak- és kelet-európai országokra és nyelvekre koncentráltam, mert biztos voltam benne, hogy ott rejtett klasszikusokat, rejtett kincseket találok. A „rejtett klasszikusok” számomra azt jelenti, hogy az én szerzőim a német olvasók körében ugyan kevésbé ismertek, de a saját országukban mindannyian igazi klasszikusok. Egyszemélyes kiadó vagyok, így minden döntés teljes mértékben az enyém. Senki mással nem kell egyeztetnem, senki mást nem kell meggyőznöm az igazamról.

▼ HENRIK NILSSON: Több mint húsz éve vagyok kiadó, eredetileg sokat foglalkoztam fordításban megjelent kommersz regényekkel, főképp krimikkel és thrillerekkel. Elég fiatalon alapítottam meg az első kiadómat, anélkül, hogy sokat tudtam volna a könyvkiadásról, és anélkül, hogy valódi kapcsolatokat ápoltam volna a kiadói világgal. Úgy gondolom, azért kezdtem el ezzel a szakmával foglalkozni, hogy így közelítsek valódi álmomhoz, ahhoz, hogy író legyek. Végül megjelent saját művem is, de kiderült, hogy a könyvkiadáshoz jobban értek, mint az íráshoz. A Nilsson Förlagot nem sokkal azután alapítottam, hogy abbahagytam az irodalmi ügynöki munkát, amit néhány évig csináltam. Ennek fő oka az volt, hogy hiányzott a könyvkiadás, és hogy ügynökként azt tapasztaltam, a Svédországban kiadott fordítások száma aggasztóan visszaesett, különösen a kifinomultabb irodalmi művek esetében. A nagyobb kiadók egyre inkább a svéd szerzőkre koncentráltak, és visszaszorították a külföldieket. Engem megdöbbentett, hogy milyen sok remek könyv jelenik meg ezer más nyelven, de svédül nem. Ez különösen igaz volt a nem angol nyelvből készült fordításokra. A svéd könyvipart mindig is nagyon erősen befolyásolta az angolszász világ. Mi a Nilssonnál a világ minden tájáról adunk ki kortárs és klasszikus műveket, ez utóbbiakat az Absint klasszikus sorozatunkban, de főleg európai irodalmat, és soha semmilyen művet az angol nyelvterületről. Hídként szeretnénk működni más kultúrák irányában.

▼ **A Nilsson Kiadó első könyve Szerb Antal *Utazás és holdvilág* című műve volt, Gelléri Andor Endrénél a *Nagymosoda* című kötete pedig a Guggolz Kiadó katalógusának első sorában szerepel. Mit jelentenek önök számára ezek a magyar művek?**

▼ S. G.: A *Nagymosoda* egy gyönyörű regény, amely sokat mesél a harmincas évek magyar munkásainak életéről. Csodálatosan megírt könyv az egyéni álmokról, célokról és reményekről, illetve ar-

ról, hogy miként lehet a képzeletünkre hagyatkozva túlélni a nagyon nehéz időszakokat. Minden egyes szereplőbe beleszeret az ember ebben a könyvben (és Gellérinek *A nagymosoda* után megjelent novelláiban is), még akkor is, ha eleinte olykor ellenszenvesnek is tűnhetnek. De Gelléri minden főszereplőjéhez kulcsot ad a történeteiben. Mindenkinek megvan a maga joga ahhoz, hogy olyan legyen és úgy viselkedjen, ahogy. És Gelléri műveiben minden életnek, még a legszegényebbnek és legsötétebbnek is joga van ahhoz, hogy költői legyen, vagy hogy legyenek költői pillanatai. Ez szívszorító.

✔ H. N.: Az *Utas és holdvilág* számunkra nagyon különleges könyv. Valóban ez volt az első cím, amit kiadtunk, és máig ez az egyik legsikeresebb. Hosszú távon eladható könyvnek bizonyult, többször is újranyomtuk. Hangoskönyv is készült belőle, amelyet az országos, állami rádióban sugároztak, és amely minden nagyobb streaming oldalon elérhető. Korábban soha nem fordították le svédre, és hogy a svéd olvasókhöz én juttattam el, arra különösen büszke vagyok. Ez valóban egy varázslatos könyv, amelyet még sok éven át biztosan olvasni fognak. A fantasztikus stílus és a könnyedség, az enyhe humor, ahogyan Szerb a nagy műveltségét és szellemességét kifejezi, figyelemre méltó, öröm olvasni. Talán ez a legszemélyesebb a szerző művei közül. Olyan alkotás, amelyhez az ember újra és újra vissza akar térni.

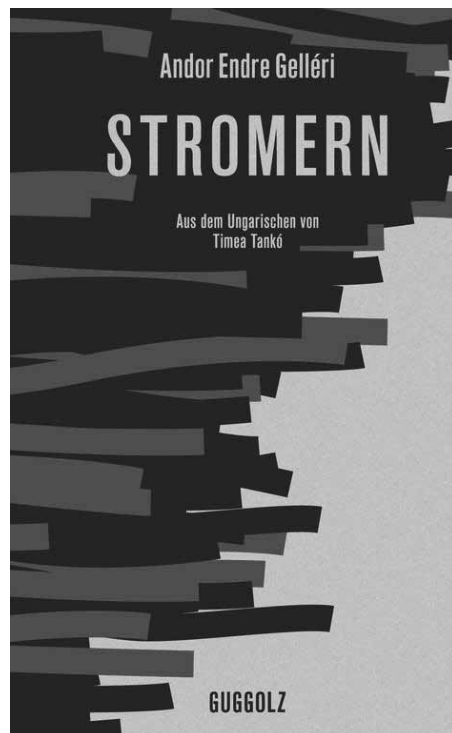
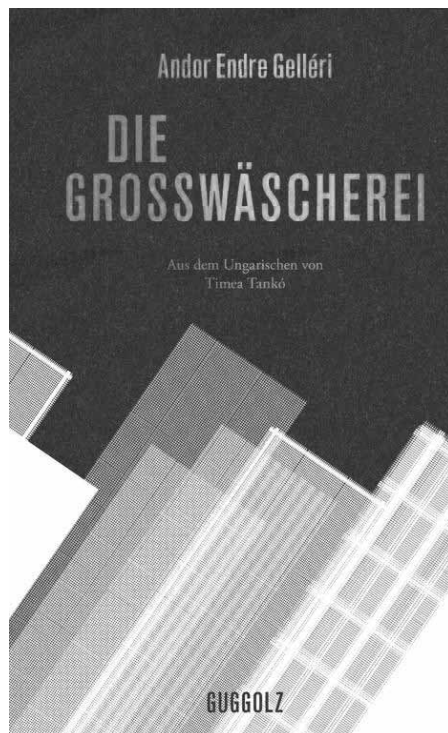
✔ **Az első magyar „kísérlet” után továbbra is adnak ki magyar irodalmat. Megéri?**

✔ S. G.: Természetesen igen! Nem hiszem, hogy létezik egységes nemzeti irodalom. Az irodalom egyéni dolog. Inkább azt mondanám, találhatunk bizonyos közös témákat, néhány összekötő elemet és jellegzetességet a közös nyelv miatt, de nem a nemzetiség miatt. A magyar irodalom gazdag a periférián élők történeteiben, és ez engem nagyon érdekel. A vidéki élet, a szegény dolgozó és hátrányos helyzetű emberek élete. Szóval, biztosan sok regényt és szerzőt fogok még fellelni a magyar nyelvű irodalomban.

✔ H. N.: Nagy öröm volt számomra, hogy felfedezhettem ezt a csodálatos irodalmat, amit Magyarország ad. Egészen rendkívüli, hogy mennyi kivételes író van a magyar nyelvterületen. Szerb művei mellett nagy sikert arattunk Magyarország egyik legismertebb írójával, Szabó Magdával is, akinek *Az ajtó* című könyve különösen tetszett a svéd közönségnek. De biztos vagyok benne, hogy még sok mindent felfedezhetünk!



HENRIK NILSSON (1971) Malmö



A Guggolz Verlag említett könyvei:

Gelléri Andor Endre: *A nagymosoda*; Válogatott elbeszélések



▼ **Milyen volt a kritikai fogadtatása ezeknek a műveknek?**

▼ S. G.: Igazán nagyon jó visszhangjuk volt. Bár Gellérit már korábban, évtizedekkel korábban lefordították, Németországban igencsak elfelejtették. Tankó Timea új fordítása ugyanakkor annyira hatásos és kiemelkedő, hogy a német olvasóknak könnyebb volt hozzáférni Gelléri írásaihoz. Mindkét könyv csodálatos kritikákat kapott a nagy lapokban, és jól fogyott.

▼ H. N.: Szerb és Szabó könyvei is nagyon jó fogadtatásban részesültek Svédországban, mind a sajtóban, mind az olvasóközönség körében. Könyveiknek határozott közönsége van, és továbbra is adunk ki új címeket tőlük. Más magyar szerzők is szép sikereket értek el Svédországban, más kiadóknál, mint például Esterházy és Nádas. No meg Márai.

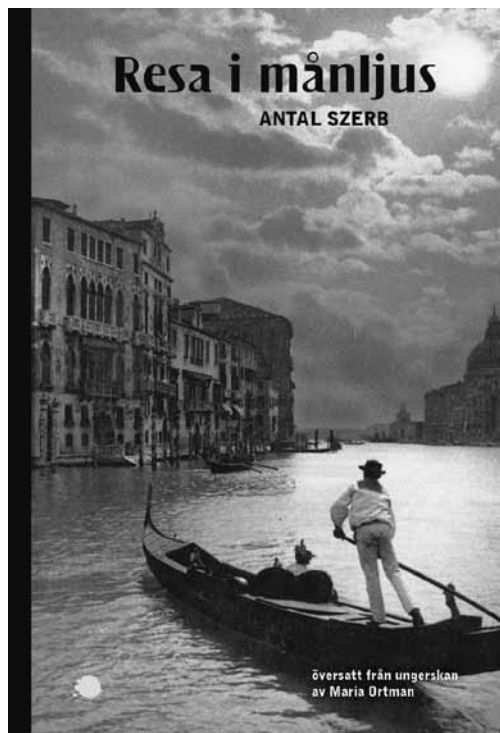
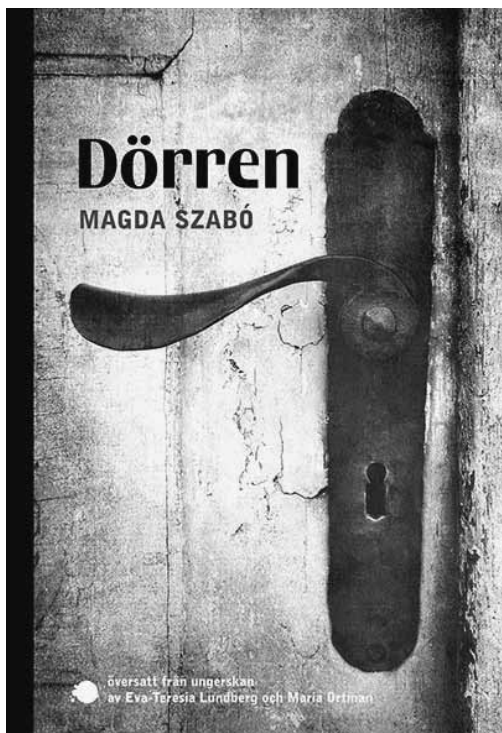
▼ **Mi a következő magyar könyvük?**

▼ S. G.: Móricz Zsigmond *A boldog ember* című művét 2023 tavaszán adom ki, ismét Tankó Timea fordításában. Nagyon szeretem ezt a regényt, imádom Joó Györgyöt, a főszereplőt, és ahogyan elmeséli az életét. Szerintem ez a vidéki történet, ami arról is szól, hogy legyünk boldogok és elégedettek azzal, amink van, és ne mindig a csúcsra igyekezzünk, nagyon időszerű, és biztos vagyok benne, hogy sok olvasóra talál majd.

▼ H. N.: Következő magyar könyvünk Szabó Magda *Abigél* című regénye. Úgy tudom, hogy Magyarországon klasszikusnak számít, és talán a legkedveltebb könyve. Úgy érezzük, tökéletes folytatása lesz *Az ajtónak*, amely szerintem a legismertebb műve Magyarországon kívül. Az új Szabó-kötet iránt óriási a kereslet, és bízunk benne, hogy jól fog sikerülni. Az emberek szeretik a könyveit. Különösen a nők!

▼ **Hogyan találták meg az ideális fordítót?**

▼ S. G.: Teljesen biztos voltam benne, hogy Tankó Timeával folytatom a munkát, mert nagyon nagyra becsülöm a fordítói teljesítményét, és a Gelléri-fordítások kapcsán barátok is lettünk. Szóval nem volt kétségem efelől, és Timea is szívesen folytatja a munkát velem. De hozzáteszem: Németországban a magyar irodalomnak rajta kívül van még néhány kiváló fordítója (Heike Flemming, Terézia Mora, Christina Viragh, Susanna Gahse), így igazán jók a feltételek azon kiadók számára, akik érdekeltek a németre fordított magyar irodalom kiadásában.



A Nilsson Förlag említett könyvei:

Szabó Magda: *Az ajtó*; Szerb Antal: *Utas és holdvilág*

✓ H. N.: Sajnos nincs túl sok hozzáértő irodalmi fordító magyarról svédre (generációs szakadék alakult ki), ami néha kicsit megnehezíti a tervezést, és időbeli problémát is jelenthet. Másrészt, az a néhány, aki van, mind kiváló fordító, így büszkén mondhatom, hogy a fordításaink nagyon szépek, és hűen adják vissza az eredeti műveket.

➤ **Meg lehet-e határozni, milyen a tipikus olvasója ezeknek a magyar szerzőknek?**

✓ S. G.: Nem, én nem tudom. Azt hiszem, az olvasókat nem annyira érdekli az író nemzetisége. Persze vannak, akiket elsősorban a magyar irodalom vagy a közép- és kelet-európai országok irodalma érdekel. És persze az osztrák olvasók a szomszédság miatt eléggé érdeklődnek a magyar szerzők iránt. De én azt mondanám, hogy a magyar irodalomnak van egyfajta egyetemes szemlélete, tehát a világ minden táján meg tudja érinteni az embereket, még akkor is, ha nincs személyes kötődésük Magyarországhoz.

✓ H. N.: Az olvasóink többsége általában kicsit idősebb, középkorúak vagy jóval idősebbek, gyakran jól képzettek, és meglehetősen kozmopolita beállítottságúak (a legtöbb könyvünket a nagy- és egyetemi városokban adjuk el). Svédországban általában a nők többet olvasnak, mint a férfiak, de a mi olvasóközönségünk meglehetősen egyenletesen oszlik meg férfiak és nők között. A fiatalabb, „menő” emberek, értelmiségiek között is van egy kis számú, de nagyon szenvedélyes olvasótábor. Sok olvasónk általában tanár, újságíró, író, fordító, művész, diák stb. A kifejezetten a magyar irodalom iránt különösen érdeklődő olvasók valószínűleg elég gyakran olyanok, akik valamilyen módon kötődnek Magyarországhoz, és Svédországban elég sokaknak vannak magyar felmenőik. Vannak olyan olvasók is, akiket általában a közép-európai irodalom érdekel. És nem utolsósorban olyanok, akik csak úgy általában szeretnék tágítani a látókörüket, és olyan műveket olvasni, amelyek nem az angol nyelvterületről vagy az északi országokból származnak.

➤ **Mi a helye az ilyen jellegű könyveknek az irodalmi könyvkiadás óceánjában?**

✓ S. G.: Az általam kiadott és kiadandó könyvek, Gelléri és Móricz, a csendesebb oldal irodalma. Látványosan „kis” emberekre, „kis” történetekre fókuszálnak. De ha elolvassa az ember, akkor látja, hogy milyen gazdagok a szereplők és a történeteik. Úgyhogy szerintem mindketten, úgymond, „igazi” olvasóknak szóló szerzők, olyan olvasóknak, akiket érdekel az emberség, a megható, csendes történetek. Lehet, hogy nem lesznek bestsellerek Németországban, de mindketten olyan történeteket és karaktereket alkottak, amelyeket ha egyszer elolvastál, soha nem felejtessz el. Akik elolvassák, azok szeretni fogják.

✓ H. N.: Szerintem egyre nagyobb az érdeklődés a minőségibb szépirodalom iránt (szemben a kommerszellel, ami uralja az egyre növekvő hangoskönyvpiacot stb.), és egyre nagyobb az érdeklődés a szokásos angolszász vagy skandináv szemlélettől eltérő nézőpontok iránt. Egyre nő a vágyakozás valami őszintébb és érdekesebb után. Mindig is lesz bizonyos igény az igazán jó irodalomra és az olyan fordításokra, amelyek megnyitják a világot az olvasók előtt. Erre a meggyőződésre épül a Nilsson Förlag.

➤ **Őnök ismerik egymást régebről. Hol történt a találkozásuk?**

✓ S. G.: Egy konferencián találkoztunk Amszterdamban a Schwob projekt keretében, ahová nemzetközi kiadókat hívtak meg (egészen pontosan a Letterenfonds, az a holland szervezet, amely a holland irodalmat támogatja és a holland irodalmat népszerűsíti külföldön), hogy találkozzanak és kapcsolatot építsenek, olyanokat, akik elfeledett nemzetközi klasszikusokat adnak ki. Voltak kiadók Londonból és New Yorkból, de Stockholmból, Madridból, Brazíliából, Lengyelországból és Németországból is. Csodálatos hetet töltöttünk el, holland kiadókkal találkoztunk, előadásokat hallgattunk, tippeket adtunk és kaptunk a többi kiadótól.

Schwob

A Schwob modern klasszikusokat, kultikus könyveket, kötelező olvasmányokat keres a világ minden tájáról, amelyeket nem fordítottak le széles körben, és amelyek a legtöbb kiadó számára még mindig bennfentes tippnek számítanak. A Schwob a Holland Irodalmi Alapítvány (Nederlands Letterenfonds) kezdeményezése, amelynek célja az úgynevezett újrafelfedezett klasszikusok kiadásának és olvasásának elősegítése. Ezek olyan modern művek, amelyek egykor hihetetlenül sikeresek és fontosak voltak a saját hazájukban, de soha nem fordították le őket holland nyelvre, vagy az elmúlt húsz évben nem voltak elérhetőek. A Schwob korábban Finnország, Belgium (flamand része), Hollandia, Lengyelország, Wales és Katalónia irodalmi alapítványainak, valamint a Société européenne des auteurs (Finnegan's List) együttműködése volt. A projektet az Európai Unió is támogatta. Minden évben frissülő listát ajánlanak a kiadók figyelmébe, olyan műveket, amelyek a 20. század európai minőségi irodalmáról nyújtanak képet. Idén a listán több ország írói között magyar részről Bánffy Miklós és Déry Tibor szerepel.